

foo heeft hy beter voortgangen / en doed grooter voortdelen met dit alles / als iemand wie 't sou mogen wesen. De natuur is minder spaarsaam omtrent haar luiden geweest / als sy omtrent sig selven. Sy sijn met grooter verstand geboren als andere. Sy hebben een levendigheid van geest / en een bedaardheid van oordeel / die beide eben groot sijn. Syn drukken sig seer gemakkelijck uit / en haar taal heeft iets dat frap en deftig is. Sy bezijpen seer ligtelijck een saak / hebben een goede gehengenis / en ichzijven seer beknopt en aardig. Sy leeren gemakkelijck al waerse willen; sijn seer goede Politijcken / matig in overbloed / verbuldig en standvastig in tegenspoed / en ontsien geen arbeid als het de nood vereischt. Nog bind men by haar die voortreffelijcke hoedanigheden van eerlijckheid / edelmoedigheid / bytendstchap / betrouwelijckheid / kloekmoedigheid / en met een woord alle die sentimenten die een volkomen eerlijck man utleveren.

Soo segge ik / is den aard der Spanjaarden / wanneer se door een verkeerde opvoeding niet bedorven sijn / en dat de quade voortbeelden nog niet te sterke indrukseken op haar gemoet gegeven hebben. Maar nademaal dese twee gebreken hier soo algemeen en meenigbuldig sijn / soo is het dat men haar tot die uitersten / waar van wy in 't woord gaande gesproken hebben / ook door het grootste gedeelte siet verballen. Hoewel men dit daar by moet voegen / dat ook selfs in 't plegen van dese en gene buitensporigheden / somtijds iets komt uit te munten / 't welck de gedaante van een edelmoedigheid / van een milddadigheid / van een verhebenheid van gemoet / &c. blijft behouden.

De grooten rykdom dat de Spanjes en andere luiden van aansien hebben / en hoe groot haar hoogmoed en verwaandheid boven dit alles is / soo onderwerpsse sig aan de geringste bevelen des Konings met een respect en onderdanigheid die niet te beschrijven is. Sy gehoorzamen op de eerste ordze / gaan in de gevangenis of in ballingschap / sonder sig in 't minste te beklagen. Met een woord / daar en kan geen volmaakter onderwerpinge nog gehoorzaamheid / nog ook geen opregter genegenheid en liefde sijn / als de Spanjaarden door haar Koning hebben. Dese naam is by haar geheiligd / en om het volk alles te doen doen wat men hebben wil / soo is het genoeg te seggen / de Koning gebied het. Ondercrussen is het ook onder dese naam / dat men de arme gemeente van beide de Castillen / met schattingen overlaat / en uitmergeld: want belangende de andere Provintien en Koninkrijcken / de selve worden selden soo veel beswaard / en het grootste gedeelte veeld sig in by te sijn / en datse niet meer behoeven te geben / als haar welgevald.

'k En behoeve ik Ed. niet te seggen / dat'er een algemeene vzeugd in Spanjen is / ten tyde als de Bloot uit Indien komt te arriveren / synde dit genoegsaam de eenige springader / die Spanjen in het leven behoud. Maar alsoo men hier niet van aard is om schatten die men verkeren heeft / soo sorgbuldig als elders te bewaren; soo is het dat

goede hoo-
danighe-
den.

Gaande
dit tot soo
verre, dat se
ook selfs
in 't plegen
van haar bui-
tensporig-
heden, iets
doen uit-
munten,
dat na wa-
re edel-
moedig-
heid, mild-
dadigheid,
&c. sichyn-
te lykencn.

Span-
jaarden
hebben
een onge-
meent ont-
sagen on-
derwer-
pinge
voor haar
Koning.
Algeme-
ne vzeugd
in Spanjen,
over de
komst
van de Sil-
ver vloot.

Spanjaar-
den van
nature
edelmoe-
dig, en
milddadig

sig dese rijkdommen / na mate van haer grootheid / ook over de gan-
sche gemeente komen te verspreiden. Het schijnt als of men dese rijk-
dommen voer niet had / en dat het bloote hasard haer die onnoeme-
lijke sommen had te huis gesonden. En waerlijk de maniere / op
welke de groote Heeren haer schuldenaars daar op aantwijfen / en de
vaardige edelmoedigheid diese in het betalen van deselve toonen / heeft
iets 't welk yijzens en verwonderenswaardig is: en in weinig plaatsen
van de wereld vind men een milddadigheid / die soo groot en soo na-
tuurlijk als die van desen Landdaard is.

Haar on-
gemeene
verdraag-
zaamheid,
en stand-
vastigheid.

Daar en boven hebbense een standvastigheid / in 't verdragen van haer
ongemakken / die onbegrijpelijk is. Men heeftse de moepelijkste en
langdurigste belegeringen van de wereld uitsien staan / in welke sy /
niet tegenstaande de gedurige ongemakken / niet anders als bedorven
broad gegeten / en sinkend water gedronken hebben; hoewel'er geen
Datie in de wereld vieser op het water / als de Spaanse is: ja men siet
nog dagelijks / datse behalven alle de voorszeyden ongemakken / half
gekleed / en aan de injurien van de lucht geexponeert sijnde / onder het
lijden van de uitterste armoede / stouten en kloekmoediger sijn geweest /
als andere in 't midden van den overbloed.

't Is waar / de matigheid / die aan desen Landdaard soo eigen is /
helpt haer geweldig veel om dese ongemakken / insonderheid den hong-
ger uit te staan / wanneerse tot dese uittersten gebracht worden; eben-
wel moet men bekennen / dat haer eigen standvastige humeur daar een
groot deel aan heeft.

Als mede
haar uit-
stekende
matigheid
en sober-
heid.

Sy eeten dan / segge ik / heel weinig / en dinken by na gansch geen
Wijn; en de gewoonte diese hebben / van meest altijd alleen te eten /
helpt / mijn's oordeels / seer veel tot dese matigheid. Haer vrouwen
en dogters eten noit met haer aan Tafel: want de Man heeft de sijne
alleen / en de Vrouw sit met de Kinderen op een Tappit / dat op de
vloer is neer gespreid / na de wijze van de Turken en Moeten. Sy
nodigen by na noit iemand van haer Vrienden / om malkander te ont-
halen / en daarom is het datse ook noit eenig excess vrgaan. Daar en
boven seggense gemeenlijk / datse slegts eten om te leven / en niet / als
andere Natien / leven om te eten: nochtans hebben luiden van sozdeel
dese affectatie te groot bevonden / behalven dat men ook somtijds wel
gesien heeft / datse goed cier genoeg wisten te maken / wanneer het
slegts tot lasten van een ander was / gelijk wy elders hebben aange-
sen. En nademaalse gansch niet gemeen met malkander ommegeen /
soo bestaan haer saken ook veeltijds maar in uitterlijke plegtplegin-
gen / verre verbeemd van die vertrouwelyke openhertigheid / waar in
nochtans den band van ware vriendschap ten principale gelegen is.

Leven seer
afgeson-
derd.

Het welke
haar tot
eigenfin-
nigheid,
korsel-

Dese groote affonderinge levert haer over aan honderd overdenkin-
gen / diese Philosophie noemen; en hier door komt het datse eigenfin-
nig / verbiertig / achterdenkende / en koselshoofdich sijn: in plaats datse
tot alles wat men bedenken kan bequaam souden sijn / indienze daar om-
trent

erent een ander gedrag hielden: om datse een lewendigheid van geest hebben die wonderbaarlijk is / daar en boven een goede geheugenis / een sijne smaak in het oordeelen / en een oordeel soo bedoord en ebenmatig / als haar natuurlijke statigheyt en verdraagzaamheid groot is.

Mer diezelijke hoedanigheden meene ik / dat iemand volkomen in staat sou sijn / om alles te konnen leeren wat hem nodig was / om sig in kennis en wetenschappen volmaakt / en in het geselschap van andere aangenaam te maken / en eindelijk onder de beschaaftste Natien van de wereld uit te muntten. Maar 't is'er soo berre van daan / dat dese luiden souden begeerten te wesen / 't geense uit de natuur sijn konnen / indiensse maar de minste moeite daar toe geliefden aan te wenden; dat se als een ongeboelichheid en veragtinge booz de meeste van alle dese dingen toonen / en beertijds ook haar eigen welwesen / dooz seker sooyte van verwaantheid / dese grootmoedigheid noemen / verwaarlosen.

Men heeft in Spanjen een seer groot getal van Slaven / soo van Turken als van Mooren / die hier booz groote sommen verhandelt worden; want men heeft'er die booz vier of vyf hondred Rijksdaalbers berhogt woorden. Booz desen had men'er de magt van leven en van dood ober / en een Patroon mogt sijn Slave met eben soo veel regt / als sijn hond / doodslaan; maar wannere men beband / dat dese marijnes soo weinige met de regelen van het Christendom ober een quamen / soo heeft men dese gewoonte seker dien tijd afgeschast; ondertussen staat mense nog somtijds armen en beenen aan stukken / sonder dat men daar ober word te rede gesteld. Eventwel bind men tegenwoordig niet veel Meesters / die haar Slaven op soo een wijse mishandelen; ter contrarie als iemand sijn Slave lief heeft / en dat dese doed wat hy begerd / soo word die somtijds uit eigen beweginge by gelaten.

Maar ten opsigt van de andere Dienstboden / soo heeft men wel toe te sien dat men deselve niet mishandelt / om dat het grootste gedeelte van dien pretenderet van soo goeden huise te sijn / als de Meester selver is; en indien men haar beledigde / soo souden se bequaam sijn van sich op haar beurt te wyken / 't sy met iemand op een verraderse wijse te vermooyden / of andersing te vergeben; van al het welke men meer als een exempel heeft gesien. Booz reden van dese sustenue sullen se u wel vaardig allegeren / dat men sig ober het ongeluk van een ander niet moet verheugen / veel min den selven daar ober beledigen; dat se in geen deele haar eere verlochend hebben / al is het dat het noodlot haar gedwongen heeft een ander te moeten dienen; maar datse die seker verliesen souden / indiensse de lachtreit hadden / van sig van iemand te laten slaan / wie dat het ook sou mogen wesen.

Van naturen sijn de Spanjaarden goedaardig genog / ten waar een ander reden haar een ander gedrag dee houden. Sy laten haar Slaven trouwen / en wannere dit geschied met een ander Slavinne / soo sijn de kinderen / die uit die huwelijch voortkomen / eben soo wel Slaven / als haar ouders / en der selven Patroon ondertwoopen; maar als

hoofdigheid / en diergelyke doer overlaan. Souden bequaam sijn om alles te konnen leeren, indiensse sig daar toe verledigen wilden.

Groot getal van Slaven in Spanjen.

Hoedanig die in voorleden tijden, en hoe se tegenwoordig gehandelt worden?

Andere dienstboden mogen in geen deele mishandelt worden.

Spanjaarden van naturen niet quadaardig.

Kinderen
uitflaven
geboren,
wanneer
die vry
worden?

naderhand ook dese komen te trouwen: soo sijn de kinderen diese voort-
bzingen niet meer Slaven. Van gelijken / wanneer een Slavinne
met een byse persoon komt te trouwen / soo volgen de kinderen de con-
ditie van den Vader / en sijn so weinig Slaven / als ofse van twee byse
geboren waren. Men is seer wel gebiend van dese ongelukkige / want
sy hebben een naarstigheid en een onderwerpinge / die selden in de ande-
re dienstboden gevonden word.

Op wat
wijse de
Spanjaar-
den ge-
wend sijn
in haar da-
gelijke
huishou-
dinge te
leven?

Op hebben soo eben gesegd / dat men hier in 't algemeen seer afge-
sonderd is / tegenwoordig moet ik daar byboegen / op wat maniere men
doozgaans in sijn huishoudinge is gewend te leven. 's Morgens op-
staande / neemt men een glas geijsd water / en aansonds daar na de
Chocolade. Wanneer de tyd om middagmaal te houden gekomen is /
soo set de Man van den huise sig aan Tafel / terwyl de Vrouw met de
kinderen op de bloer / digt by de tafel sitten / meer uit gewoonte / als
uit andere insigten; behalven dat het de Spaanse Houtwies soo moe-
pelijk sou vallen / om op een stoel aan tafel / als andere om volgens
haar gewoonte op de bloer te sitten; want men bind'er die het selve
van haar leven niet besogt hebben. Het onthaal is seer spaarsaam /
om dat men'er weinig vlees schaft. Haar beste spijzen sijn Duiven /
Weldhoenderen / en haar Olie / die waarlijk excellent is; maar voor de
grootste Heer van het Land word niet anders op gebiend als een paar
duiven / en eenige ragout / die seer slegt / en met ajuin en peper bedoz-
ven is; ten laastfen wat senkel en een weinig scuit. Wanneer dese
kleine maaltijd geelndigd is / soo ontkleed sig elk die in huise is / en
gaat op een Ledekant leggen / waar op men goede Maroquinsse vellen
spreid / om soo veel meerder koelte te hebben. Op desen tyd sult ge-
nauwelijks een mensch op de straten sien / de huisen en winkels sijn
toegefloten / de Commerce staat stil / en het schijnd of alles dood was.
's Winters ten twee / en somers ten vier uren na de middag / begind
men sig weer te kleden; men eet wat confituren / men dzinkt wat
Chocolade / of geijsd water / en elk gaat ter plaats daer 't hem
goed dunkt / of van noden is. Ten elf of twaalf uren des abonds gaat
elk gemeenlijk weer na huise / wel verstaande wat gereguleerde luiden
sijn. Chans gaan Man en Vrouw met malkander te bed / en men
bzengd een groot tafelkleed / 't welk het gansche bed bedekt / en ieder
van haar aan den hals vast maakt. De Oewergen en Oewerginnen
bzingen het avond eeten / dat immers soo sober is als het middagh-
maal: want gemeenlijk is het niet anders als een Quisse of een Pa-
trijse tot een ragout gemaakt / of eenig Pastewerk / dat wegens
den overbloed van peper het hart af bzand. Madame dzinkt soo veel
water als haar welgevalt / en mijn Heer dzinkt heel selden Wijn / en
de maaltijd gedaen sijnde leid sig elk tot slapen / soo goed als hem ge-
beuren mag.

Defstigheid Tot hier toe hebben wy van de Taal en de Geleerdheid der Span-
der Spaan- jaarden nog niet gesproken / 't welk eventwel een saak is / die sijne
le taal.

aanmerkinge wel waardigh is.

Belangende de Taal / deselve is scherpsinnig / doozdygende / hooft en bondig / vol van deftige spreekwijzen / die van een sonderlinge kragt en nadruk sijn : hebbende dit met andere talen gemeen / datse juist op alle plaatsen niet op een en deselve manier woztuitgesproken / en derhalven eenigfins verschild / na de verscheidenheid / en den ouderdom der Landschappen / waar in deselve gesproken wozd.

Daar sijn'er die van gedagten sijn / dat de Basonse / die tegenwoozdig in het Koninkrijk Navarra / en de Probieintie Alaba / als mede by de Gasconiers en Bisrapers gezuikelijk is / de eerste en oudste taal der Spanjaarden geweest is / om dat de eerste inwoonders van Spanjen sig in dese Landstreek / aan de Riviere Iberus / hebben ter neer geslagen : en waartijck dese reden ontbreekt geen waarschyntlykheid. Eentwel is met verloop van tijden die taal / die men eigentlijk de Spaanse noemt / soo veranderd / dat men in Castillen / daar sonder tegen seggen het beste Spaansch gesproken wozd / de gemeene taal / die men de Vasquense noemt / en waar uit dese sijn oorsprong hebben sou / tegenwoozdig niet verstaan en kan. Sijnde dit / mijn 's oozdeels / daar van daan gekomen / dat de Romeinen naderhand in Spanjen sijnde gekomen / en het gansche Land onder haar gehoozsaamheid gebragt hebbende / daar in soo wel de voetstappen van haar taal / als van haar vermogen hebben nagelaten. Hier van daan is het dat nog huuden ten dage die Spaanse taal booz de beste van allen gehouden wozt / die de meeste over een komste met de Latijne heeft : sijnde die gene die om trent Burgoz / Valladolid / aan 't Hof van den Koning van Spanjen / en elders in Castillen gesproken wozd. Deselve reden diend ten opzigt van de Moozse / Arabise / en andere Ritheemse woozden / die onder de Spaanse taal inloopen / te wozen aangemerkt. De Portugiesche verschild mede nog merkelyk van de Spaanse / en de Catalaansche is ten eenemaal verbasterd dooz de Franse / en dat dooz de gzoote meenigte die van desen Landaard in dese Probieintie woonen. In het Koninkrijk van Granada hebbense meenigte van Arabische woozden / als mede tot Sebillien en Andalufen ; en op het gebergte van Granada vind men by na een gansch Arabise taal / om dat de Mooren het langste van allen in dit Koninkrijk hebben stand gehouden / en na 't verdyffen van haar luider Koning / booz een gzoote gedeelte in dit gebergte de blugt genomen. En daar sijn'er die sustineren / dat beneffens de Griekse en Gotise woozden / die tussen de Spaanse taal insluipen / wel het vierde gedeelte van die taal Arabise woozden sijn ; gelijk van / om dit aan te wijzen / hier van een bysonder Tractaatje / onder den naam van Vocablos Arabigos , introducidos en la lengua Castellana , recopilados en Granada por el Santo Officio , &c. is uitegegaan : het welke indien het met opmerkinge gelezen wozd / van gzoote nuttigheid is / om iemand / die de Latijne / of Italiaanse taal verstaat / de Spaanse in korten tijd te doen leren.

Is oorspronkelijk uit de Bajanse.

Hoewelle tegenwoordig de minste overeenkomst met deselve heeft. Waar van daan dese veranderinge sijn oorsprong heeft ?

Waar de beste gesproken word.

Veel Moorse, Arabise, en andere woorden onder de selve.

Geleerdheid by de Spanjaarden in slegte agtinge.

Haar hoge Scholen.

Op hoedanigen wyse de publyke disputatien daar gehouden worden.

Spanjaarden bedekken haar onkunde, met een gemaakte gestatigheid.

Spaanse Monniken slegte Latijnisten. Worden van het gemeene volk als aangebeden.

Staatje van het voorlz. Monniken Latyn.

Van de Taal komen wy tot de Geleerdheid der Spanjaarden die seer keerlyk by dese Lutden in een seer geringe agtinge is; insonderheid synse heel slegt in het Latijn bedreben: wordende ook doorgaans op haar Hoge-Scholen meer Spaans als Latijn gesproken / hoewel in de uitspraak en in de maacklank beter als de Engelsen en Franschen sijn. Nogtans sijn'er verscheide Hogescholen in Spanjen en Portugaal / onder welke die van Saragossa / Barcelona / Salamanca / Alcalá / Sintjago / of Compostella / Granada / Sebillen / Cosimbye / Caragana / Epora / Lissabon / Madryd / Murlien / Masozca / Toledo / Lerida / en Occa / de voornaamste sijn: behalven dat die van Salamanca boven alle andere den prijs behaald. Seeker Schryver maakt gewag / dat de openbare Scholen in Spanjen by de tienmaalhonderd duisend Ducaten jaarlijks inkomsten hebben.

Als'er in de Hoge Scholen gediscuteert word / soo sit den President in het bovenste gestoelte / heeft een geele tassen mantel aan / en een band om een klein mutsje / met een vederbosch daar boven opsteken. De Respondens staat in het benedenste van de Cathedra, den welken indien hy niet na behooren antwoord / met handen en voeten word uit geklopt. De Oppenens die tegen den selven overstaat / een argument hebbende vooz den dag gebracht / keert sijn ogen na alle kanten om / tot een tecken hoewel hy sijn dingen heeft gedaen / om van de toehoorders geadmireert te worden. De Studenten sijn meest in de Philosophie / en insonderheit in de Sophisterie; het welke hoe elendigen saak het is / weten die gene / die tussen een beragtelijke pedanterie / en tussen ware wetenschappen / onderscheiden sien kunnen.

Maar hoe weinig bequaamheid een Spanjaard in de Studie heeft / soo pretendeert hy dog van alles verstand te hebben / en sal sijn onkunde / dooz een statigheid van gelaat / soeken te bedekken. En inderdaat dese statigheid van wesen / en de voozsigtheid diese hebben / van sig niet al te verre uit te laten / sijn dikwils oorzaak geweest / dat men haar onkunde soo schielijk niet ontdekt heeft.

Wenig Monniken sijn'er in Spanjen die Latijn kunnen / en by na gene die goed Latijn kunnen; en egter worden dese Ezels / insondergeid de Copdeliers / of Barboeter Monniken / die sy Frayles Franciscanos, en Discalcados noemen / van het gemeene volk by na als aangebeden. Sy kussen haar de Moutwen / of Kappen / en wanneer iemand van haar kinderen siek word / soo doense aan desen of geenen Heilig een belofte / datse het selve / soo ras het weer gesond geworden is / in het kleed van dese of gene Orde sullen steken: en hier van daan is het / dat men in Spanjen soo veel kleine kinderen in Franciscaner / en andere kleederen gaan siet.

Seeker Monnik / in een Klooster by Burgos / in 't Latijn gebragt sijnde / of het Beeld / 't welk in de kerk van dat Klooster was / en waar aan een groote eerbiedigheid getoond wierd / ook eenige mirakelen dede / gaf met dese woorden tot antwoord: Immo, quia hæc ima-

go nuper surrexit unum puerum, welk Spaans of quaad Latijn in goed duits soo veel te seggen is / dat dit beeld onlangs een kind vanden doden heeft opgewekt.

Ik merke dese verwaarlofinge van de Latijnse taal aan / als een oorzaak van de onkunde / en sligten voortgang der Spanjaarden / in de goede weetenschappen; en dit verwaarlofen zelfs / als een effect vanden hoogmoed van desen Landdaard / die soo groote gedagten voor haar eigen taal hebben / datse alle andere / en bygevolge ook de Latijnse / uit desen hoofde veragten / sonder eens te bedenken hoe noodzakelijk dese laatste tot het verkrijgen der gemelte weetenschappen is / die sedert meer als seventienhonderd jaren genoegsaem de eenige en algemeene weg is geweest / om tot het besit van deselve te geraken; als voor in de tijden van de Romeinen de Griekse was. Want ofwel de Spaanse / Franse / Italiaanse / Engelse / Hoog- en Nederduitse talen / bequaem genoeg mogten sijn / om're alle nodige weetenschappen in te leeren; mit dat men sig nogtans van de konstwoorden der Grieken en Latynen / tot ieder van dese weetenschappen nodig / die niemand kan ontberen / behdende: soo is nogtans tot op den huidigen dag niemand van alle dese Natien te voorschijn gekomen / die het selve in sijn eigen taal gedaen heeft. En geset dat hier al een mogelijkheid in was / of dat'er eenig exempel van gebonden wierd; wat souben andere Natien / die soodanigen taal niet versonden / daar uit voorvoordeel trekken? Een soo weinig als een Boer / die de werken van Cicero / van Salustius / van Tacitus / van Suetonius / of van een ander Gemeensch Schryver / vertalen sou / en sijn leven geen Latyn geleerd had. Hier by komt de traagheid der Spanjaarden / en datse quanswijs te groot sijn / om sig tot dergelyke dingen over te geven.

Etter kan men niet ontkennen / dat in voorszeden tijden veel destige en geleerde luden in Spanjen sijn geweest / als by voorszeden onder de Godgeleerde / Vigilantius, Aquilius Severus, Prudentius, Olius, Avitus, Presbyter, Marcianus, Iuvenus, Paulus Orosius, Paccanus, Isidorus, Fulgentius, Eutropius, &c. En onder de Joden / Rabbi Aben esra, Rabbi Moyses, Rabbi David Cimchi, Moses Cordubensis, en Rabbi Camora. Insonderheid heeft Spanjen veel voorszefselijke Geregteleerden uitgeleerd / als namentlyk / Didacus en Antonius Covarruias, Martinus ab Aspicaeta, geseld Navarrus, Antonius Augustinus, Arius Pinellus, Ferdinandus Vasquius, Joannes en Fr. Vergaras, Emanuel Suarez, Didacus a Segura, Ioannes a Villalobos, Alvarus Velasquez, Ioannes Gulierez, Antonius Goveanus, en Thomas Sanches. Onder de Genees Heeren en Heelmeesters hadden in voorszeden tijden een sonderlinge lof / Averroës, Rasis, Almanfor, Messaballah, Avicenna, Petrus Nonius, Amatus, Christophorus a Vega, Andreas Lacuna, Garzias ab Horto, en Franciscus Vallesius. Onder de Wysgeeren / Historle Schryvers / en Dichters / muntten uit / Seneca Philosophus, en Rhetor, Lucanus, Martialis, Columella, Fabius Quintilianus, Pomponius Mela, Trogus Pompe-

Spanjaarden hebben al te groote gedagten van haar eigen taal, het welke haar andere doet verwaarlofen,

Nuttigheid en nootzakelijkheid van de Latijnse taal.

Spanjen heeft eertyds teergroote Mannen uitgeleerd.

334 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

jus, Iustinus, Don Alphonfus, Koning van Castilien, Arnoldus Villanovanus, Raymundus Lullius, Ioannes Ludovicus Vives, Ferdinandus Nonius, Antonius Perezus, Hieronymus Sureda, Alvarus Gomezus, Ioannes Barroffius, en andere. Nog is onder de geleerde Mannen / die Spanjen heeft uitgeleerd / vermaard geweest / Franciscus Ximenes, Cardinaal en Wartsbisschop van Toledo / die meer als sesstigh duisend Ducaten / aan den Bpbel van Compluto / heeft te kost gelegd; als mede Hieronymus Osorius, Andreas Refendius, Benedictus Arias Montanus, Franciscus Forrierius, Ioannes Baptista Villalpandus, Benedictus Pererius, Franciscus Taletus, en Ioannes Maldonatus. Van luiden die in Spanjen op het register der Heiligen sijn gesteld (onder welke S. Cyriacus, Parmenus, Valerius Optatus, Martialis, Felix, Calpophorus, Marcellus, Probus, Eutyclus, Victor, Eulalia, Iulia, Sabina, Christina, Turibius, Idelius, Dominicus, of S. Domingo, den Patriarch der Dominicanen / Antonius de Padoua, S. Didacus, en S. Theresia, den voorrang hebben) als mede van de Pausen / Keisers / boozname Helden / Krijgs-Oversten / en diergelyke / die uit Spanjen sijn booztgekomen / kan men / Marinæus Siculus de Rebus Hispaniæ, Damianus a Goez, Laurentius a Padilla, Paulus Merula, Ambrosius de Salazar, en andere wijtloepig nasien: die met haar allent en naasten by het selve seggen willen / dat Latinus Pacatus in sijnue Losreden van Theodosius met dese weinig woorden uitgedrukt. Hispaniæ, segt hy / quicquid ubique laudatur assurgat. Hæc durissimos milites, hæc experientissimos Duces, hæc facundissimos Oratores, hæc Clarissimos vates parit, hæc Iudicum mater, hæc Principum est. Hæc Trajanum illum, hæc deinceps Hadrianum misit Imperio; huic te debet Imperium, &c. Woorden die ik daarom niet vertalen / om dat de meeninge van deselve genoegzaam uit het boozverhaalde bekend / en dat ons boozde rest aan de stofferinge van desen Redenaar niet veel gelegen is.

Driederlei soorten van munte in Spanjen, die elk in 't bysonder worden opgeteld.

Van de Taal en Studie komen wy tot de Munte van Spanjen / die hier te Lande van dyederhande soorte / te weten van Goud / Silber / en Koper / gebonden word. De twee eersten worden met des Konings beeltenis / naam en wapen / alleen geslagen tot Sebillen / en Segobia; maar de laatste ook op andere plaatsen: sijnde dit ook de reden / waarom van dese laatste soorte soo grooten meenigte in Spanjen / als elders in eenig gedeelte van de wereld / gebonden word. Onder de Gouden specie / sijn'er de Dublonen, en Pistoletten, of halve Dublonen / en ook seer oude Ducaten, die de beeltenissen van Ferdinand en Isabella hebben. Nog heeft men'er Zekinen, en Ducaten, met het Wapen van Bourgondien / waar op men niet behoeft te verliesen / niet tegenstaande sy in Spanjen niet geslagen sijn. Onder de silbere Munte sijn'er de Realen, ofte Reales, van agt / vier / twee / en een stuk; die wel buiten het Land mogen geboerd worden; maar niet de Pistoletten. Wanneer men uit Spanjen in Dankrijk komt / so kan men

men in 't optwiffelen der gefeide Realen: want een Reaal de Oche, dat is / van agten / fynde de grootfte silbere munt van Spanjen / doet een Konings-daalder / een Reaal de Quatro, of stuk van bieren / een halbe Konings-daalder / en soo verbolgens. De Kopere munt die / gelijck wy gefegt hebben / hier in een ongelooftijke meenigte is / wordt by alle de respectibe Koningrijken / en voornaamfte Steden geflagen; waar dooz het Land dan soodanig met deselve verbuid word / dat men niet en weet / hoe menfe wederom quit sal worden. In Castillen is een kopere munt / diese Quart noemen / waar van de agt en een halbe by de Castillanen Octavo genaamt worden / en een Reaal gelden. En alles wat men koopt word met een kleinder munt / diese Maravedis noemen betaald. In der Princen en Heeren Inkomsten worden met Maravedis, of Maravedios, die men Azevedo, en Morapetinos noemd / gerekend. By voorbeeld / indien men seide / desen of genen Heer heeft jaerlijck dize millioenen / seben honderd byftig duifend Maravedis aan Inkomsten / soo bedjaagd het selve niet meer / als duifent byf honderd Franse ponden / dat is / wanneer men ieder pond op tien dubbelties / of een duitse gulden rekend / duifend een honderd ses en seftig twee derde kroonen. Bygebolge / indien 'er gefegt word / desen Heer / of Graaf / heeft alle jaren dize honderd duifend Maravedis aan Inkomsten / soo bedzagen die segts twee duifend vier honderd ses en seftig twee derde duitse gulden. Emanuel van Meteren verhaald in sijn Nederlandse Historien / hoe seker Hertog van Medina Sidonia den Graaf van Brjar eertyds op sijn Dogters Bruiloft had genood / en in den verfoek-brief aan den selven bekend gemaakt / dat hy sijn Doghter / byf en t' sebentigh duifend Maravedis sou ten houwelijck geben; het welke nog omtrent den jare 1585. by de twee hondert Duitse Ducaten quam te bedzagen. Een considerabel Houwelijcksgoed booz een Dogter van een Hertog. Men heeft / om sig het selve te binnen te byngen / maar te denken / dat vier en dertig Maravedis een Reaal maken / twee Maravedis een Ochavo / vier Maravedis een Quart / gelijck ook twee Ochavos / een Quartillo twee Quart / agt Quart en een Ochavo een Reaal / elf Realen een Ducaton / ses en twintig Realen een Dublon / of twee Pistoletten; doende een enkelde Reaal byf Franse sulbers. Egter wil Joan de Laet / dat vier Quartillo een Reaal maken. Soo wanneer dan een Quartillo agt Maravedis hield / soo diende te volgen / dat niet vier / maar twee en dertig Maravedis een Reaal deden. Deselve seid nog verder / dat drie honderd byf en t' sebentigh Maravedis een Ducaat doen; en worden gemeenlijck by de Spanjaarden tienmaal honderd duifend Maravedis een Quento genaamd / welk woord sy dikwoils in hun tellinge gebzuiken. Soodanigen Quento / of Quentus / begijpt twee duifend ses hondert dize en t' sebentig Ducaten / agt Realen en ses en twintig Maravedis. En seid Joan Willem Neumeper in sijn Spaanse Reysbeschrijvinge / dat ses Spaanse Maravedis / tien Duitse penningen uitmaken. In Portugaal gebzuikt men by groote en kleine rekeningen het woord van

Ongelooftijke veel kopergeld in Spanjen.

Spanjaarden rekenen haar inkomsten by Maravedis.

Aardig voorbeeld hier van by den Hertog van Medina Sidonia.

Portugiesche Munt.

Rees, waar van de vier honderd een Portugiese Ducaat / die sy in de wandelinghe Crusado noemen / uitleveren. Sulken Crusado geld elf Realen / en ieder Reaal is by en dertig Ares. Ook hebben sy een Munt / diese Testones noemen / waar van een ieder hondert Ares doet; en tien Testones een veel als twee en twintig Realen. Nog vind men in Portugaal een kopere Munt / met de Beeltenis van Koning Sebastian / of wel alleenlyk met een S. geteckend; die grooter is als de Castiliaanse quarter. In Arragonien / Valencien / Catalonien / en tot Barcelona / doord een Reaal drie en twintig Denarios, of Denires, en een Ducaat twaalf Realen / volgens het seggen van Joan de Vaet; hoewel andere willen / dat tot Valentia vier en twintig Denires / en tot Barcelona twaalf diergeelyke / een Reaal souden bedragen. Daar en boven is dese voorsz. kopere Munt nergens anders gangbaar / als in het Land waar in se geslagen is. Iemand dan willende Spaanse Munt in Franse specie reduceren / die soude de grootste somme der Marabedis met vier en dertig moeten deelen / en tot Realen maken / maar de Realen met twaalf tot Kroonen. By voorbeeld / seben en t'festig duysend seben hondert negen en tnegentig Marabedis / maken duysend negenhondert vier en t'festig Realen / en drie en twintig Marabedis; die dan met malkanderen hondert drie en t'festig Kroonen / en drie en twintig Marabedis uitleveren. Ook hebben de Reisigers aan te merken / datse van de een na de andere plaats trekkende / noit groote sommen mogen mee nemen: synde het selve op veele plaatsen soo stiptelyk geteguleert / dat men van het eene Land / of Koninkryk / na het ander gaande / sig by den Stadsvoogd / Schout / of Overheden / moet aangeven / en deselve nauwkeurig doen blyken / wat en hoe veel men by sig heeft / en dat het den geseiden taxt niet komt te overtreffen; ten waar men het gebaar wilde lopen van alles te verliefen / en daar en boven in eigen persoon mishandelt te worden. Behalven dat het reisen daar te Lande / dooz den overlast ende baldadigheid der Hoortwagters / en andere / die u altijd wat soeken af te knebelen / ten uitersten moepelyk vald. De saak is hier mee aldus gelegen. In Spanjen sijn / geelyk hier voren is aangewesen / verscheide Koninkryken. Soo dikwils als men dan uit het eene na het ander gaat / soo is men verpligt / sijn byhebbende geld aan te geven / en de regten daar van te betalen. Dit nu is soo stipt bepaald / dat men uit het Koninkryk van Murcia in dat van Valencien gaande / ieder persoon niet meer als tien Realen mag mee nemen. Word iemand betrapt / dat hy boven de geseide somme heeft mee genomen / soo word het selve verbeurd verklaard; verballende het eene deel aan den Koning / het andere aan de Overigheid van de plaats / en het derde aan de Wagters / die soodanigen rechtiche gedaan hebben. Dit slaggh van luiden vind men over al aan de Stadspoorten / en selfs ook op de Doppen: gebende sig sommige van deselve uit vooz's Konings / andere vooz' Stads-wagters; inboegen dat men noit van dese schurcken ongemoeid kan blyven/

Reisigers
mogen
geen gro-
te som-
men met
sig nemen.

Reisen
valt in
Spanjen
moeyelyk.

Onbeleeft
heid vande
Poort-
wagters.

byphen / en al was het dat men met de beste Paspoort van de wereld / met 's Konings eigen hand geteekend / boozsien was / soo soudense alles wat men by sig heeft confisceren / ten waar men boben dien een Colbyes had. Waagd men haar dan / waar toe sodanigen paspoort dien- sig is / en offe geen respect booz des Konings bevelen hebben? Soo is de antwoord / datse u tot niets ter wereld dienen kan / om datse niet versekerd sijn / dat sodanigen oydze van den Koning komt. Want dat hy selver diende daar te komen / om haar daar van versekeringe te g'ben: Komende dit / mijn's ooyderls daar van daan / dat den Koning dese Colleen doozgaans verpagt; en dat'er by gevolge dese Colle- naars / of Dagters volkomen meester van sijn.

't Is niet te begripen hoe sagten oydze in Spanjen / op de Com- mercie / en op de Postepen is / en ik weet niet of'er wel een Land in de Chyistenheid is / daar 't slozdigter met die beide toegaat. Wanneer / by voozbreld de Franse Post te Sint Sebastiaan komt / soo worden alle de Brieven / die hy mede bzengt / aan luiden gegeven / die seer wel te voet gaan / en die dooz andere op seekere plaatsen worden afgelost. De dese steeken de Brieven in een ondeugende sak / en binden die op haer schouderen / met banden die van geen beter caliber sijn. Gebeurd het nu dat iemand nieuwsgierig is / om het geheim van desen of genen te weeten; die heeft niet anders te doen / als sulken elendigen voetganger bzonken te maken; als wanneer hy na sijn eigen welgeballen sijn be- geerte voldoen / en dikwils het gansche geheim van een ander ondek- ken kan: sijnde dit dingen / die men dagelijks / en meer als honderd- maal / siet gebeuren; maar die vooznamentlyk tot lasten van den Groot-postmeester komen / 't is dat sijn sloffigheid / of lieber sijn al te ggoote glerigheid / daar van de oozsaak is.

Als men in Spanjen te Post wil reisen / soo moet men daar toe ver- lof van den Koning / of van den Groot-postmeester / hebben / 't welk altoos een perfoon van ggoote geboozte en aansien is; en men kan geen paarden ten boozschrybene elnde bekomen / ten waar men een wel getee- kende en bezegelde oydze van sijn handen had. Waar by nogtans is aan te merken / dat dit boozschrybene eigentlyk verstaan moet wor- den / wanneer men regelrecht uit Madryd na elders vertrekken wil. Want als men van andere plaatsen te post wil ryden / soo is het genoeg dat men een Billet van den Alcalde / of Gouverneur der plaats neemt / dooz welke men reisen moet. Om dese reden is het / dat iemand een Heer- laag gedaan hebbende / of om andere wigtige oozsaken verpligt sijnde / ggooten haast te maken / sig nergens meer verlegen bind / als in Span- jen; ten waar hy het geluk hadde / van met eigen paarden boozsien te sijn. Terwyl ik besig ben met dese stoffe te verhandelen / soo komt my regt van passe een voozbeeld te beminnen / het welke my in staat steld / de selve met alle sijn omstandigheden na 't leven te verbeelden.

Seekere Hollandse Edelluiden / in den jare 1655. een reise na Span- jen hebbende gedaan / en vooznemens sijnde na haar Vaderland te ke- ren /

Slegte or- dre op de posten.

Hoe men in Span- jen te post moet rij- den.

ren / boorzagen sig ten voorzichzeden einde tot Madzid vande Noordige Paspoorten / soo van den Koning / als van Don Juan de Austria ; en vertrokken den zeventienden Juny uit Madzid / nemende den weg na het Koninkrijk van Arragonien ; en quamen den eigensten dag tot Alcalá de Henares / in 't Latijn Complutum ; en van daar tot Marchamalo / sijnde een groot Dorp / vier mylen van de laatste plaats gelegen : hebbende alsoo tien mylen op desen dagh afgelegd ; nademaal Alcalá de Henares / ses mylen van Madzid gelegen is. Den agtiende hieldense het middagmaal tot Ita ; sijnde een soort van een Burgt / op een kleinen Berg gelegen ; en slieden des nagts tot Cadacra ; een klein / maar een seer vermakelyk Stedetje. Den negentienden quamen om trent den middag tot Seguenca / en overnagten tot Fuente Caliente : een plaats die van de uitstekende hette / die men daar gevoeld / sijn naam bekomen heeft ; willende soo veel als een Hette Fontein te kinnen geven. Den twintigsten quamen tot Arcos / sijnde de laatste plaats van Riuto Castilien / om van dese kant na Arragonien te gaan ; en inde welke bygevolge een Puerto is / of een Compotoir aan het welke men den Tol betaald : Want Porto , of El Puerto , is niet alleen in 't algemeen een doortogt te seggen ; maar ook in 't bysonder een soodanige aan dewelke men / gelijck wy gesegd hebben / Tol betalen moet : en die gemeenlyk sijn gelegen / alwaar men uit het eene Koninkrijk na het ander gaat / als by voorbeeld / hier uit Castilien na Arragonien.

't Was op een Feestdag / wanneer se dooz dese plaats gingen / en dat tertijs al de wereld in de Misse was. Sy trokken 'er dan met langsame schyeden dooz / sonder van een eenig mensch gemoed te worden ; en waren ober de honderd schyeden buiten het district van dese plaats gekomen / wanneer se sommige luiden haar agter na sagen loopen / dewelke riepen dat sy souden stil houden. Een van dese Edelluiden / niet wretende wat die seggen wilde / hield stil / en vzaagde / wat sy hebben wilden ? De antwoord van dese Messieurs was / dat aan de geseide plaats een Puerto was.

Den Heer die haar luiden te spraak stond / antwoorde / dat sy kooplui waren / en niet verpligt waren iets te geven / om datse een Paspoort van den Koning hadden ; en indiense iets van haar te eischen hadden / datse sig als dan aan de passagie hadden moeten houden / en haar waarschouwen / dat 'er aan dese plaats een Puerto was : want dat sy nog Doerluiden / uogeen Moco de Mula by sig hadden / die haar daar van kon waarschouwen. Sy baden dan / dat een van dese Heeren te rugge wilde keeren / om haar de geseide Paspoort te vertoonen : sijnde dit ook de reden / waarom de gene / die haar luiden had te spraak gestaan / het selve op haar versoek dede : waer aan hy eventwel seer qualijk hadde gedaan / als by de uitsomste bleek / en hy naderhand dooz andere onderrege werd / datse slegts hadden moeten voorttrekken / om datse reeds in een ander gebied / dat is / in het Koninkrijk van

van Arragonien gekomen waren / en datse verhalven van dese rekeis niets meer te vzesen hadden.

Soo ras had desen Heer syn Paspoort niet getoond / of sp begosten hem te seggen / dat sp haar ober raadplegen moesten / om te sien offe goed was; en dat hy de andere Heeren ook weerom moest doen komen. Dit gedaan sijnde / soo seidense dat het gansche geselschap betrekken kon / want dat alles waese by sig hadden verbeurd was: of gelijk dese Schelmen sig in haar taal uitspukten; toda la Ropa estava descaminada.

De gemelte Heeren niet anders denkende / of sp boerden sodanigen Caal / om haar verbaard te maken / en een drinkpenning af te persen; toonden haar het originele Paspoort van den Koning / het welke van desen inhoud was.

EL REY.

Por quanto por parte de y de Gentilhombres Olandeses, se me ha representado, se hallan en esta Corte, aviendo venides a ella a Negocios, que les importavan, supplican me, que porque dessean bolverse a su Tierra, fuisse servido de mandarles dar Passapuerto. Por tanto mando a todos mis Virreyes, Capitanes Generales, Governadores, Corregidores, Alcaldes, y demas Juezes y Justicias de mis Reynos y Sennorias, de qualquier Grado y Calidad que sean, por donde los contenidos, con quatro Criados, ocho Cavallos, y sus Armas, y Bagaxe hizieren su viaxe, no les pongan en el embaraco, estorbo, ni impedimiento Alguno, antes les deny hagan dar todo el Favor y Ayuda, que para hazerlo libremente huvieren menester, que tal es mi Voluntad. Dada en el Buen Retiro, à onze de Junio, de Mil y seicientos y cinquenta y cinco Annos.

JO EL REY.

GERONIMO DE LA TORRE.

Het welke iki dus vertale.

DE KONING.

Allen ende een iegelijk van wegen i en van wegen en Hollandse Edelluiden, my vertoonend hebbende, datse om wigtige oorsaken aan dit Hof gekomen waren, en my verfoekende, nademaalse van voornemen waren weer na haar Land te keeren, dat ik haar van een behoorlijk Paspoort voor sien wilde, soo hebbe ik my het selve laten welgevalln. Derhalven ge-

340 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
latte ik hier mede al mijn Onderkoningen, Capiteins Generaal, Gouverneurs, Burgemeesters, Castelleinen, Overheden en Regters van mijn Koninkrijken en Heerlijkheden, van wat staat of Hoedanigheid sy souden mogen wesen, dat sy de voornoemde Edelluiden, met vier Dienaren, agt Paarden, beneffens haar Wapenen en Bagagie, &c vry en onverhinderd sullen laten passeren, en haar alle hulpe en bystand bewijzen, op datse over al wel gediend mogen wesen: want dat is mijn welgevallen. Gegeven in het Buen Retiro, den 11. Juny Anno 1655.

IK DE KONING.

GERONIMO DE LA TORRE.

Wie in de gansche wereld sou getwijfeld hebben / of dit Paspoort was klaar en kragtig genoeg / om dat geselschap vry en vrank te laten passeren; egter was de onredelykheid van dese Vagebonden soo groot / en waren deselve soo seer op den roof verlekkeerd / datse na geen van alle dese dingen wilden luisteren / maar meenden over dit alles met vuile boeten heen te stappen / op hoope dat haar het selve so wel in dese te wooydige gelegenheid sou gelukken / als het in verscheiden andere van deselve natuur gedaan had. Wanneer men haar vzaagde waacomse booz een Paspoort van sijn Majesteit geen respect toonden? soo wistense niets te antwoozden dat bestandig was. Van seibense / dat men deselve niet in tijds getoond hadde; en aan / datse op geen gezegeld papier was. Waar uit men ligtelyk kon besluiten / dat het haar alleen te doen was / om dese Heeren op te houden / en haar een bystig of seftig Pistolen uit de Beurs te kloppen / op datse van haar handen mogten ontslagen wozden.

Maar wanneer se merkten / dat dese Heeren op haar stuk stonden / en datse Acte van den Notaris begeerden; dat Francisco Salazar / Alcalde van dese plaats / haar niet had willen laten passeren / en het gebod van den Koning / in boozgemelte Paspoort begrepen / niet gehoosamen; soo begonnen se een complot met malkander te maken / en sig op een impertinente wyse te impoorteren / op hoope van dese vzeindelingen daar dooz te grooter schyzik aan te jagen.

De Alcalde beskerde sig van de Delysen / en lietse by den Collemaer vjengen / alwaar deselve geopend wierden / en een Inventaris van alles gemaakt / selfs van het Goud en Silber dat in de Delysen / en in haar sakken gebonden wierd. Daar na maakten se een Proceg Verbaal van alles wat'er gepasseerd was / en ondervzaagden de Heeren / om'er haar Antwoozden by te boegen; soekende haar selfs op allerhande wyse te betrekken / en een poets te speelen.

Alle desen toeffel wierd gemaakt / om te sien of men dooz dese pzetense regtspleginge haar niet bewegen kon: maar bemerkende dat alles te vergeefs was / en dat men op al haar geschreeuw en andere gzi-maces

macez geen agtinge gaf; so quam'er een Priesier/ die by haer was/ en nog een ander persoon/ die booz Schryber speelde/ en seiden haar in 't bysonder/ by wyse van raadgebinge/ datse eens booz al bystig Pistolen souden geven/ om van alle dese moepelijkheden ontslagen te wozden.

Maar tot allen ongelukke dat dese Heeren soo schoontig niet waten/ en tot niet anders wilden resolveren/ als haar een dertig Patagons/ als tot een drinkpenning/ te geven; daar by boegende/ dat haar luider onbeschaamdheid nog op verre na soo veel niet meriteerde: sijnde deselve soo groot aan de zyde van den Alcalde Salazar/ die het habit van een Cavallero de San Jago droeg/ maar een Maetschelm in zijn hert was; en van den Collenaar/ Nicolaz Lopez de Cordoba/ dat een Portugies/ dat is te seggen/ een Joodse was/ waar van hy ook de meinen had: datse van spijt en uitgelatenheid meenden dol te wozden/ siende dat haar dit kunsje niet gelukken wilde/ dat dese Heeren sig na haar welgeballen souden hebben laten ransoeneren.

Wanneerse dan eindelijk sagert/ dat alle dien toelig te vergeefs was/ en dat dese Heeren in tegendeel toefel maakten/ om een uit den Haren te post na Madryd te rugge te senden/ om Justitie over dese mishandeling te verforken: soo maakten sy van gelijken meinen/ iemand van harentwegen aan den Ontfanger Generaal van de Colla te senden/ om haar luider saak te justificeren: soo alffe dan ook inderdaad iemand te voet daar na toe souden.

Secker Heer van dit geselschap/ schreef met den geenen die uit het selve gedepescheert was/ een Brief aan den Graaf van Pennoranda, in dewelke hy dien Heer de onbeschaamdheid van dit Canaille boozstelde.

Desen Heer tot Madryd sijnde gekomen/ had het ongeluk van den Graaf van Pennoranda/ dooz welken hy sijn saak beschiiken moest/ niet e'huys te vinden: Maar in vergeldinge van dien/ ontmoete hy eenen Don Pedro, dat een seer eerlijk man/ en een Heerlander van geboorte was: sprekende boven dien Cerrado Castellano, dat is/ goed Spaans/ of Castiliaans.

Den desen/ dat een goedbynd van den anderen was/ en medelijden met sijn geval had: stelde een Memoriaal op/ om dat dooz den Graaf van Pennoranda aan den Kard van den Koning te doen presenteren; niet twijfelende of het selve sou van een goed effect syn/ en een goede Justitie daar op volgen: hoewel hy ook met eenen den anderen waarfhouwde/ dat hy sig het lange wagten niet moest laten verblijeten: Want dat het hier de gewoonte was/ over de geringste affairen soo veel formaliteiten te gebruiken/ als of het saken van de grootste aen gelegenheid waren. Dervolgens onderhield hy hem/ wegens de insolentie der Collenaars dooz gansch Spanjen/ en seide dat men deselve daar te veel toegaf/ en zelfs tot buitenspoorigheden liet overgaen: verscheide quade trecken daer van verhalende/ die hem gedurende sijn reisen daer van waten overgekomen. Daar by boegende/ dat de re-

den/waerom men so veel toegebondenheit booz dit Canaille had/dese was/
dat des Konings inkomsten booznaemlyk in dese Rechten bestonden;
en dat men haar verhalven toeliet / een weinig te mogen roben/indien
het niet al te groot ging / om het interesse van den Koning soo veel te
breeter waer te nemen. Daer en boven seide hy / dat wanneer den Ko-
ning dese Collen verpagte / hy deselve soo absoluut verbond / dat hy
selver niets kon laten passeren / al was het booz sijn eigen persoon / dat
dese Rechten niet betaelde: inboegen dat so wanneer den Koning iemand
by wilde laten passeren / so was den Collenaer bevoegd / den Koning
het selve in minderinge van sijn betalinge of te trekken: het welke haer
dan occasie tot het plegen van veel bedriegerpen gaf; om datse sijn
Majesteit honderd dingen in reekeninge bragten / waar toe se noit het
minste recht hadden gehad. Selsf sal een rekel van een Dooztwagter /
of een ander Schobbejak die nogh erger als dese is / sig somtijds niet
ontsien / een eerlyk man met stokslagen te byzigen / of sijn Velys aan-
sukken te sijden / indien hy hem de sleutel / om het selve te openen /
niet baerdig genoeg ter hand en seld.

In Spanjen sijn dit slag van luiden boozgaans Portugiesen / dat is
te seggen / Jooden / en wanneer de selve van genoeg geroofd hebben/
en tot versters toe met Goud en Silber overladen sijn / soo soekt men
haer het net van de Inquisitie over den hals te halen; boozwendende/
datse om geen andere reden seggen van dese Natie te sijn / als alleen
om maar getolereerd te worden; terwylse inderdaet Vanden en La-
steraers van den Naam van Jesus sijn. Chans weet men met dese
Messieurs raad te schaffen / en haer wel sijnles weer op te doen dok-
ken / alles watse den Koning en andere op sulken onrechtvaardigen wij-
se ontnomen hebben.

Onsen Hollander van eindelijk het geluk hebbende gehad / van den
Gzaaf van Pennoranda te blinden; den welchen hy altoorens / booz des
selsf Secretaris van de reden van sijn komst had laten onderrechten: soo
toonde desen Heer een groote verlegenheid / en geen minder misnoe-
gen / ober 't gene hem / en sijn resterende geselschap was overgekomen/
en datse booz dese vagebonden / die hy Picaros noemde / waren opgehou-
den: belahende / dat men haer soo exemplaarlyk straffen soude / dat
andere sig in 't toekomende daar aan spiegelten konden; en sy luiden by
probisie satysfactie hebben. Hier op gelaste hy met eenen aan sijn Secre-
taris / synde eenen Don Martin, dat hy ten eersten by den Heer Geroni-
mo de la Torre gaan soude / en hem van sijnent wegen versaken / dat
hy dog het eerst van allen het Memoriael / het welke den Gzaaf hem
toefond / in den Raad geliefde boozte byngen.

Soo gefeld sos gedaen / den Secretaris met onsen Hollander gin-
gen byvende na Gerónimo de la Torre: die soo booz haer klagten
niet gehoord hadde / of hy seide in grammen morde es menester echar
estos Picaros a la Galerea, dat is / dat men sulke schoften behoorden na de
Galey te senden. Doozts nam hy hete Memoriaal ober / en beloofde het
sel-

be het eerste van allen in den Raad hoor te hzengen; en sozge te hzagen / dat'er op de beste wijze in boozsien wierd.

Dit gedaen sijnde / soo ging onsen Hollandsen Edelman na het Bue-na Herico / om van gelijken Don Luis de Haro, van dese saak te onderregten; maar desen Heer was soo beset / dat hy niemand als desselfs Secretaris / Don Christobal, kon spreken: die ebenwel niet na liet / sijn Heer op het eigenste oogenblik verslag daar van te doen / en van sijnentwegen bescheid hzagte / dat sijn Heer daar seer geboeligh van was / maar dat hy na den Raad gingh / en selber van die saak sou spreken.

Het geluk wilde / dat niet tegenstaande de saken seer langzaam aen dit Hof gedepescheert woerden / den Koning ebenwel / op het vertoogh van dese saak / aanstonds geordonneert hadde / een Commissie door den Raad van Castilien te doen maken / ten einde een Alguasil van het Hof / beneffens een Schrijver gelast wierd / met desen Heer na Arcos te vretrekken / om Francisco Salazar gebangen te nemen / en soo lange in het publyke gebangenhuis te houden / tot dat sijn vonnis was opgemaakt / en de straffe betaamd / die men hem van wegen sijn ongehoorzaemheid en rebellie / wilde doen ondergaan: dat desen Heer met een ampeider Paspoort boozsien sou woerden / die met een clause comminatoir sou bergeselschap sijn / tegen alle die gene die haar de minste beletselen in haar reizje souden toebzengen: en op dat haar in't Koningrijk van Arragonien van gelijken geen oberlast wierd aangedaan / soo soude men haar nog van een ander Paspoort boozsien / gegeven onder het zegel van dit Koningrijk / als wanneer alle hinderpalen waren weg genomen.

Dit tweede Paspoort van den Koning was van desen inhoud:

E L R E Y.

My Capitan General de la Provincia de Guipuscoa, Alcalde de la Ciudad de Fuentaravia, y mis Corregidores de la decha Provincia, Sennoria de Biscaya, y quatro Villas de la Costa de la Mar, Alcalde Ordinario, y Deputado General de Vitoria, y qualesquieres mis Juezes y Iusticias de todas las Ciudades, Villas y Lugares, que ay en estos mis Reinos, y Sennorias de Castilla, y en los de Arragon, Valencia, y Navarra, Alcaldes de focas, y cosas Vedadas, Desmeros, Advaneros, Cortasqueros, Guardas, y otras personas, que estan en la guarda de los Puertos de Mar, y passos de Tierra de los partes referidas, y a Cadauno y qualquier de Vos, à quien esta mi Cédula fuere mostrada, y lo en ella contenido toca en qualquier manera. Sabed que aviendo venido en esta Corte. y de Sennor Gentilhombres Olandeses, y dadoles Cédula mia, depaschada por el mi Consejo de Estado, paraque los dexassen passar libremente, con 4 Criados, 8 Cavallos, y sus Armas, y Vayages por los Puertos que quisiessen

344 **Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van**
 fiessen de Mar y de Tieara, d'estos mis Reinos, para voluer a su Pays
 he entendido leshan becho molestia y detenido los Advaneros del Puerto
 de Arcos; siendo mi entencion y voluntad, seles hiziesse todo agafa-
 jo y buen tratamiento, y assi os mando, que luego que esta mi Cedula
 os sea mostrada, los dexeis y consenteis passar con sus Criados, Ropa,
 Dinero, Armas, Cavallos, Cosas de olor, y lo de mas qu'elle bassen,
 por qualquier dessos Puertos libremente, sin contentir, ny dar lugar, à
 que se abren ni escudrinnen las Cazas, Maletas y Vaules en que fueren,
 ni pedirles derechos, ni otra cosa alguna, haziendoles todo buen tra-
 tamiento y agasajo, con apercivimiento que los que no lo hizieren assi,
 seran castigados con todo rigor, y en caso que se les ayan Levado al-
 gunos derechos y dexado prendas por ellos seles bolvian y restituyan,
 sin dilacion Ninguna, pues assi combiene à mi Servicio, y à la satisfac-
 tion, que se les deve dar del embaraco que en esto se les ha causado; todo
 ello no embargante qualquier proibicion, ò Vedamiento, que ay a en
 contrario; que para en quanto a esso tocca y por esta vez despenso que-
 dando en su fuerca, y vigor esta mi Cedula para en lo de mas adelante
 y valga esta mi Cedula, aunque no vaya Sennalada de los de mi Con-
 sejo de Hazienda y Contaduria Mayor della fecha. En Madrid à 24. de
 Junio, de mil y seicientos cinquenta y cinco Anos.

I O E L R E Y,

Por mandado del Rey nuestro Sennor,

ANTONIO CARNERO.

Wiltende het selve in Duits het volgende te kennen geben.

D E K O N I N G.

Mijn Capitein Generaal van de Provincie van Guipuscoa, Alcalde,
 van de Stad Fontarabien, en mijn Bevelhebbers van de Provincie en
 Heerlijkheid van Biscayen, en van de vier Steden van de Zeekust, Or-
 dinaris Alcalde, en Gedeputeerde General van de Stad Victoria, en alle
 mijn Regters en Overheden, van alle de Steden, Dorpen en Burgten,
 die ik hebbe in dese mijn Koningrijken en Heerlijkheden van Castilien,
 en in die van Arragonien, Valenciën, en Navarra, Alcaldes van de ver-
 bodene waren, Opfienders van de Tollen, Wagters, en andere perso-
 nen, die de bewaringe der geseide Zeehavens en Passagien te Lande is
 aanbevolen, en aan een ieder van u allen, aan wie desen mynen Brief
 vertoon sal worden, en 't geene op eenigerhande wijze in deselve be-
 grepen is. Doen te weeten, dat in dit Hof gekomen sijn
 en de Heer Hollandse Edelluiden, dewelke ik desen
 mijnen Brief gegeven hebbe, vervaardigd door myn Raad van Staten,

ten

ten einde gy deselve vry en onverhindert souden laten passeren, met vier Knechts, agt Paarden, haar Wapenen en Bagagie, door alle de plaatsen van dese mijn Koningryken, te water ende te Lande, om na haar Land te keeren, alsoo ik verstaan hebbe, dat de Tollenaars van Arcos haar gemolesteert en aangehouden hebben: sijnde myn intentie en welgevallen, dat men haar allerhande goed onthaal en tractement aan sal doen, en ik bevele alle de gene die desen mijn Brief getoond sal worden, dat sy haar vry en onverhindert sullen laten passeren, met haar Dienaren, Meubelen, Geld, Wapenen, Paarden, en wat sy meer by sig hebben, door alle de voornoemde plaatsen, sonder roe te laten, ofte consenteren, dat men haer Koffers, Malen, of Velysen, onderfoeke, nog eenige Tol van deselve, of van eenige andere saak nemen, maar haar overal goed onthaal en tractement aan doe; met waarschouwinge, dat die gene die ingebreeke sal sijn gebleven, op het allerernstigste gestraft sal worden; en ingevalle sy door onvoorsigtigheid eenige Regten van haar mogten genomen hebben, sy deselve sonder eenige uitsel weerom sullen geven, om dat het van mijn dienst, en van mijn welgevallen is, alle beletten voor te komen, die ten desen opsigte veroorzaakt sijn; en dit alles niet tegenstaande hoedanigen verbod of prohibitie dat'er in het tegendeel sou mogen wesen; dewelke ik hier mede tot soo verre wil geuspendeert hebben, en dat dese tegenwoordige stand grijpe, die gezegeld is in mijnen Raad vande Hazienda, en van de groote Reekenkamer, tot Madrid den 24. Juny, Anno 1655.

IK DE KONING.

Door ordre van den Koning onsen Heer,

ANTONIO CARNERO.

Wanneer onsen Heer dit Paspoort wiert ter hand gesteld / soo seide men hem met eenen / dat hy na de Depesche van Arragonien nog wat sou moeten wagten: waar van de reden dese was / dat den Koningh den Raad van dat Koningrijk gelast hebbende / een Paspoort onder haar zeegel vooz hem te verbaardigen; desen Raad sig daar van gecuseert hadde / onder voozgeven dat dit geen gewoonte was: Maar indien sijn Majesteit beliede een Brief met sijn eigen Zegel gezegeld / en vooz den Notaris van desen Raad ondertteekend / aan den Vice-roy te senden / dat die het selve effect sou doen.

Men bzagt dese antwoord aan sijn Majesteit / wanneer hy besigh was met sijn handen te wasschen / om aan Casel te gaan: en egter had desen Dozt de goedheid / van soodanigen Brief op staande voet te zegelen / om soo boende niet het allerminste beletsel van sijn kant toe te brengen.

De gezeide Brief hield aan den Hertog van Monteleon / en was van desen inhoud.

346 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

Illustriſſime Duque de Monteleon, primo mi Lugartenente, y Capitan General, Francisco, y Cornelio . . . Gentiles-Hombres Olandeses, passan a Francia por esse Reyno, con 4. Criados, 8. Cavallos, en que van unos y otros sus Armas, Vagajes, y Heban Dinero para su gasto, y algunas cosas de olor, y porque holgare mucho, que en esto y en qualesquieres otras cosas quellevaren, se les de el passo libremente, y en Caso que devan derechos sea con la Mayor commodidad que se pudiere, os encargo quellamais al Arrendador General y se los significueis de mi parte, facilitando la materia quanto sea possible, para que se devieren derechos sea lo meno que vuiere lugar, en que dare servido, y tambien advertireys a los Ministros que les assistan en quanto se les offreciere, por que de no hazerlo medare por desservido, y mandare castigarles. Dado en el Buen Retiro, à 25. de Junio 1655.

I O E L R E Y,

D. Mig. de Lanusa, Protonotario.

Dat is:

Doorlugtige Hertog van Monteleon, mijn eerste Stadhouder, en Capitein General, Franciscus en Cornelius . . . Hollandse Edelluiden, gaande na Vrankrijk door dit Koningrijk, met vier Dienaaren, agt Paarden, en daar by sommige Wapens, Velysen, van gelyken eenig geld tot Reiskosten, en sommige welruikende saken, soo begeere ik, datse met dese, en alle andere saken die sy met sich voeren, vry en onverhinderd sullen passeren, en ingevalle datse eenige Regten souden moeten betalen, dat sulks geschiede op de gemakkelykste wyse als doenlyk is, en gelaste u dat gy den Pagter Generaal sult roepen, en hem van mynent wegen bekend maken, dat de sake soo gemakkelyk worde afgedaan als mogelyk is, en indiense eenige Regten schuldig sijn, dat het selve op het laagste gesteld worde, in het welke gy my dienst sult doen: van gelyken sult gy op de Bediende agtinge geven, datse haar in het doorpasseren bystaan en behulpsaam sijn, op dat ik geen reden hebbe, haar wegens haar ongehoorsaamheid te straffen. Gegeven in het Buen Retiro, den 25. Juny 1655.

I K D E K O N I N G.

D. Mig. de Lanusa, Protonotaris.

't Was noodzakelyk dat desen Heer / behalven het bovenstaande Passpoort nog met desen Brief boozien wierd / om dat de dooztoegten in Arragonien nog erger sijn als in Castillen / en dat ter oorzake / dat de helfte van de Regten / die daar ontfangen woerden / het Koningryk toe be-

behoord / en dat 'er een seer onderdend volk in dit Land is: hordanig boben alle andere die gene sijn / die twee verscheiden Hertren dienen / als namentlijk den Koning ende het Koningrijk / om dat se sig van de liber- teit van den eenen bedienen / wanneer se dooz het gesag van den anderen te seer sijn ingetruugd.

Nog hadde Don Louiſ de Haro de goedheid / van insabeur van on- se Reissiger / een Bries aan Don Juan de Austria te schryben; die down ter tyd het Commando in Catalonien had / om dat sy van boozne- men waren / dese Provincie / en dessels Hoofdstad Barcelona / te sien: en was de bovengemelte Bries van desen inhoud.

SERENISSIMO SENNOR,

Francisco y Cornelio de y el Sennor de
Gentiles-Hombres Olandeses, despues de aver visto esta Corte, buelven a su Patria, y desseando yo que hallen buena acogida y passaje, en todos los Dominios de su Majestad, no he podido excusar, el supplicar a V. A. como hago se sirva de honrarles dar to da assistentia y Favor, en todo lo que se pudiere ofreder, assi mientras se detuvieren a hi, como para Continuar su Viaje, que para miseram de Muy particular estimacion. Guarde Dios la Serenissima Persona de V. A. con les felicidades queo desseo. De Madrid à 14. Junio 1655.

Don Luis Mendez de Haro.

In Duits:

DOORLUCHTIGSTE HEER,

Franciscus en Cornelius van en de Heer van
Hollandse Edelluiden, dit Hof hebbende gesien, en weer na haar Va- derland willende gaan, als mede ten voorichreven einde verfoekende, datse in alle de Heerlijkheden van sijn Majesteit goed onthaal en vryen doortogt hebben mogten, soo hebbe niet kunnen nalaten, U Hoog- heid te verfoeken, als hebbende de eere van deselve te dienen, en te bidden, dat hy haar alle Gunst en Bystand gelieve te verleenen, in alle foodanige ontmoetingen als'er souden mogen voorkomen, soo wel wan- neerse op reis sijn als anders, waar door ik my ten hoogsten sal verpligt aghen. God beware de Doorlugtige Persoon van U Hoogheid, en ver- vulle hem met allerhande voorspoed. Madrid den 14 Juny 1655.

Don Louis Mendez de Haro.

Don Louiſ had boben dien nog de beleefdheid / van in eigen per soon tegen onsen Reissiger te seggen / wat leedwesen sijn Majesteit soo wel als

248 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
als hy selven / over die oncedelyke ontmoetinge van die van Arcos /
gehad hadde / en dat men niet manqueren soude / deselve soodanig te
straffen / dat hy en sijn Medegesellen reden souden hebben van voldaan
te sijn.

De Graaf van Pennoranda gingh noch verder / hem aanbiedende
Geld / en Paarden / en alles wat hy meer begeerde of van nooden
had ; en wanneer hy hem booz alle dese beleefde presentatien bedank-
te / soo gaf hy hem egter den onderstaanden Brief / houdende aan
een der Reisgenooten / dat een bysonder goetdyend van den Graaf
was / mee.

ILLUSTRISSEME SENNOR,

Recivi la Carta que Vuestra Sennoria me escrivio , sentiendo mucho
la descomidad , que les han hecho padecer , y que essos Picaros ayan u-
sado tan mal con unas personas de tanta condicion y obligaciones ; mas
espero , que elles esperimentaran el deservicio , que han hecho en ello
asu Magestad , con las demonstraciones que merece supoca atencion , y
si de mi parte pudiere contribuir en algo à la satisfacion , y Servicio de
Vuestra Sennoria , lo hare en toda Voluntad . Guarde Dios a Vuestra
Sennoria como desseo . Madrid , a 25. de Junio 1655.

Nog had hy'er met sijn eigen hand dese woorden by geschreven , eer
dat hy den selven teekende.

He sentido infinito el degusto y incommodidad de Vuestra Sennoria,
espero el que se le ha ocasionado lo pagara.

CONDE de PENNORANDA.

Willende hy na dit volgende seggen.

SEER VERMAARDE HEER,

Ik hebbe den Brief , die U Ed. my geschreven heeft , wel ontfan-
gen , en met groot leedwesen daar uit verstaan , het ongemak dat U Ed.
is overgekomen , en dat dese schurken soo qualijk gehandeld hebben mer
een persoon van sulken conditie en waardigheid ; maar ik hoope dat
men haar sal doen gevoelen den ondiens die sy sijn Majesteit hier mee
gedaan hebben , en wat straffe haar oerbidigheid waardig is . In-
dien ik en staat ben U Ed. eenigen dienstje doen , het selve sal van my
herten aangenaam sijn . God beware U Ed. en geve hem veel vergenoe-
ginge . Madrid , den 25. Iuny 1655.

Ik hebbe een oneindige smerte , over het verdriet en ongemak dat
U Ed.

U Ed. is overgekomen, en ik hoope occasie te sullen hebben, van het selve te vergoeden.

De GRAAF van PENNORANDA.

Onsen Keisiger sijn dingen soo boozspoedig / en volkomen na wensch hebbende afgedaan / begaf sig soo ras als doenlijk op weg na Arcos / mee sig nemende / soo als wy geseghd hebben / een Alguazil en een Schrijver.

Den Alcalde stond niet weinig verzet over de komst van dit geselschap; maar den Alguazil / of Deurwaarder hem sommerende / sig over te geven / om hem als een gebangen na Madrid te volgen / soo excipieerde hy op sijn Ridder-schap van Sint Iago / en weigerde te gehoorzamen / booz en al eer hy een Mandement van den Raad van dese Orde toonde. Maar desen Alguazil / een van de eerste Deurwaarders van het Hof sijnde / sommeerde hem nog tot verscheidenmalen / en wanneer den anderen des niet tegenstaande weigerde te gehoorzamen : soo nam hy daar van Acte / en seide tegen dese Heeren / dat hy niet in staat was / van hem te konnen dwingen / nademaal dese plaats den Hertog van Medina Celt toebehoorde / en dat'er geen Co-regidoz / of Burgemeester / boven desen Alcalde was / die hem de sterke hand kon bieden; maar dat ondertussen den Alcalde sig selven ruineerde / en dat hy niet en twyfelde / of men soude hem met een Alcalde van het Hof / en met nog andere Alguazils te rugge senden / om hem / aan handen en voeten gebonden sijnde / gebangen na Madrid te leiden. En effectibelijk dese Heeren versonden naderhand / dat den Alcalde / om sijn ontwyffelbare verderf booz te komen (want de Justitie en versoond niet ligt in Spanjen) na Madrid was gegaan / om sig te excuseren / en sijn paxdon te verwerpen: maar dat hy daar gebangen was genomen / en gestraft / soo als sijn Rebellie / en sijn opentlijke Roebie bediend hadden. Van de andere zijde soo waren alle de andere Bediende van den Tol / siende dat haer Opperhoofd op het point stond / om wegens sijn insolentie strengelyk gestraft te worden / soo soupel en beleefd / alsse van te voren stout en onberdzaaglyk waren geweest: Niet anders wenschende / als datse tegenwoozdigh van die gene mogten ontslagen sijn / diese van te voren niet minder als haer uitterste verderf gedzeigd hadden. En dese ook niet veel bermaakt in het geselschap van dit Canassie hebbende / en haer reise zoekende booz te setten / gabense over in de handen van die gene / diese wel wisten dat niet gewoon waren medelijden met iemand te hebben / dat is te seggen / aan de discretie van mijn Heer den Deurwaarder / en die van zyn Commando. Want of haer wel alles weer ter hand was gesfeld / en datze niet en twyfelden / of deze Messieurs zouden in zoodanigen geballe niet manqueren / haer gewoone vigilantie in 't werk te stellen /

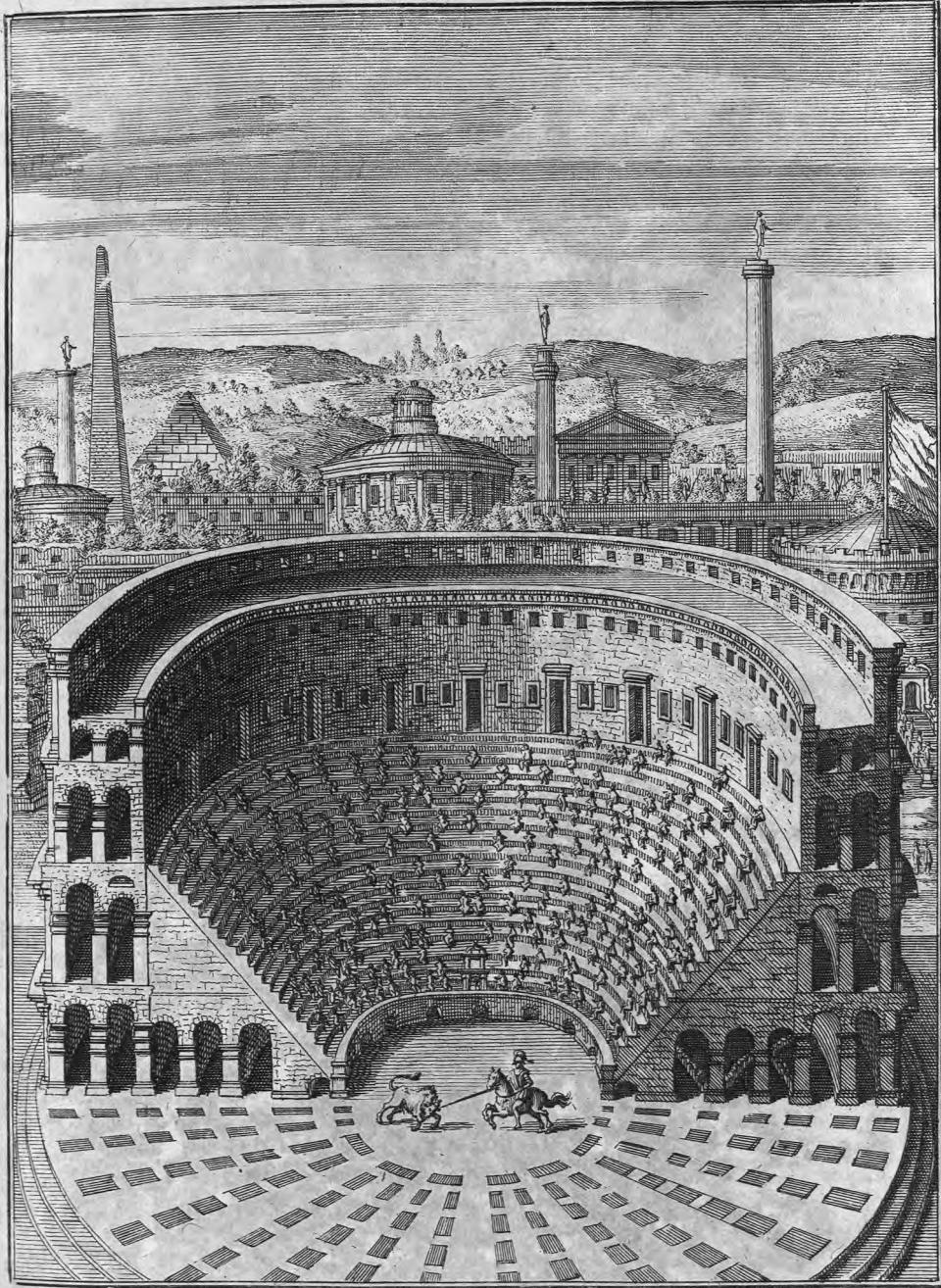
350 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
300 haddenze egter die beleefde voorzigtigheid / haar geheele pretensie /
300 ten opzichte vande Reiskosten / verzuimden tyd / &c. aan dese eigen-
ste Messieurs over te geven / om waar 't mogelijk haar noch tot het
waarnemen van haar bedieninge aan te moedigen; niet zoo zeer om
wzaak over haar geleden ongelijk te nemen / als wel om den eenen Hoof-
vogel te beter door den anderen te doen plukken.

Alles wat hier by te voegen hebbe / is / dat H. Ed. in de bescher-
minge des Allerhoogsten / en my selven in H. Ed. gunst bebele / terwijl
ik onderandertijk ben en blijve /

MYN HEER, &c.

DER-

Romynsche en Spaensche Schouw-spelen

J. Lamsvelt. inv. fecit

